

UN FILOSOF AL VIEȚII COTIDIENE

A PHILOSOPHER OF EVERYDAY LIFE

Mihai BRAGA¹

Puținii ani de copilărie fericită, trăiți la Ursoaia, județul Tighina, i-au fost înnegurați de grele încercări: mama Fevronia, născută Danilescu, pe care abia de o mai ține minte, s-a stins sfâșiată de un obuz în timpul ofensivei Armatei Roșii din 23 august 1944; iar tatăl Matfei Vîrțan a decedat subit spre iarnă, tot în anul 1944. Astfel, Tudor Vîrțan, care avea pe atunci abia vreo 8-9 anișori, a devenit fără voie capul familiei, sprijinul celor două surioare mai mici, Liza și Raisa. Cu toate că în urma plecării din viață a părinților familiei îi rămăsese o gospodărie înstărită, după ce „eliberatorii” le-au măturat podul și ograda, cei trei orfani s-au pomenit lipiți pământului, fără vreo sursă de existență. Niște oameni miloși din sat i-au dus la internate de copii: fetele au nimerit la Tiraspol, iar băiatul – la curtea boierească din Soloneț, lângă Soroca. Ajuns singur-singurel printre străini, a trebuit să învețe ”filosofia vieții” în cele mai dure amănunte ale ei, să-și poarte singur de grijă.

Impus de asperitățile sorții, dar și datorită genelor bunicului Grigore Vîrțan, om cu carte, care timp de câteva legislaturi a fost primar de Ursoaia, Tudor Vîrțanu (astfel ortografiat după 1992 conform regulilor ortografice în vigoare) s-a tras la carte. Îndurând foame, lipsuri materiale, dar și umilință că nu cunoștea limba de instruire (obiectele erau predate în limba rusă, însă el, cu trei clase în limba română, nu avea de unde s-o știe), după cele șapte clase de școală-internat, și-a continuat cu perseverență studiile și a absolvit școala medie-internat din Soroca, pentru ca mai apoi să devină student la Facultatea de Istorie a Institutului Pedagogic de Stat „Ion Creangă” din Chișinău. Mereu cu gân-

dul la belșugul ce domnea în casa părintească de până în 1944, urmărit la nesfârșit de o senzație persistentă de foame, proaspătul absolvent universitar pentru prima dată s-a simțit stăpân pe situație și, poate, tot pentru prima dată în ultimii cincisprezece ani, a început să mănânce pe săturate abia când a fost angajat ca profesor de istorie și director al școlii medii din Zberoaia, raionul Nisporeni.

Datorită faptului că și-a ales drept specialitate istoria, grație studiilor postuniversitare în domeniul filosofiei finalizate cu conferirea titlului de doctor, iar mai apoi și de doctor habilitat în filosofie, de-a lungul anilor Tudor Vîrțanu a rămas un împătimit filosof al vieții, un om care își cinstește Neamul, Patria, Istoria, Limba, Cultura, Credința strămoșească, un admirator al frumosului, îndrăgostit de codrul cu izvoarele, de câmpia cu florile, de cerul cu stelele... Toate aceste valori perene l-au însoțit de la primii ani conștienți, trăiți și până în prezent, când a ajuns la venerabila vârstă de octogenar. Dar tot în acești ani a purtat cu durere în suflet

¹ Mihai Braga, dr., conf. univ., șeful Catedrei de științe socio-umane, Universitatea Tehnică din Moldova.

și nedreptățile la care au fost supuși pământeni săi, înstrăinați de Patrie și de Neam, deposedați de Limba maternă, de Tricolor, de Datinile și Tradițiile strămoșilor.

Aceste concluzii le putem trage lecturând trilogia filo-

sosifico-lirică apărută recent, și anume: „De trecut îmi amintesc...” (Chișinău, Tipografia „Sirius”), „Trecutul nu se uită...” (Chișinău, Editura „Labirint”) și „Vremurile tinereții mele”, (Iași, Editura „Stef”). Ele înmănunchează meditațiile profesorului universitar Tudor Vîrțanu (Basarabeanul) asupra sensului existenței umane, acumulate pe parcursul unei lungi vieți de om – la școală sau la facultatea din Chișinău, în anii de aflare la doctorat la Kiev sau la postdoctorat la Moscova, în timpul drumețiilor pe întinsurile nemărginite ale fostei URSS, pe durata activității la catedra de specialitate a USM, la ULIM. Vom menționa în mod special, că și la Universitatea Tehnică, timp de mai mulți ani, a condus cu succes Catedra de filosofie și s-a bucurat de stimă din partea colegilor de catedră și a studenților, mulți dintre care i-au rămas pentru totdeauna prieteni.

În pofida anilor, a zăpezilor adunate în plete, domnia sa, fiind pensionar, rămâne mereu cu inima la fel de sensibilă, cu sufletul la fel de tânăr și romantic precum a fost în tinerețe, este și în continuare tentat să afle slova „**ce exprimă adevărul**”. Autorul celor trei volume, de care vorbeam mai sus, a găsit o modalitate reușită de a îmbina poezia cu filosofia. Prin cuvântul artistic, el încearcă într-un mod inedit să atragă atenția cititorului asupra categoriilor filosofice veșnice despre esența lumii, materie și natură, timp și spațiu, existență și devenire, unitate și infinitate, libertate și determinism, necesitate și întâmplare, cultură și civilizație, societate și om, condiția umană și problema fericirii etc., exprimându-le printr-un limbaj versificat.

Îmbrățișând pseudonimul Basarabeanul, Tudor Vîrțanu ține să sublinieze încă o dată că orișunde l-ar fi fost purtat drumurile pribegiei și vitregiile sortii, sufletul său a rămas mereu acasă, alături de baștină, leagănul copilăriei, vatra părintească și locul odihnei de veci a celor dragi, ținându-l cu rădăcinile ancorate adânc în plaiul basarabean. Acest „secret” al vitalității sale, autorul ni-l dezvăluie și prin majoritatea bucăților publicate. Să citim la întâmplare: „*Mi-i dor de glia strămoșească...*”, „*Ochii mamei și acum mă urmăresc...*”, „*Să văd ale părinților morminte...*” etc., etc. Dar prin vâlul melancoliei, ca printr-o ceață ușoară, străbat razele aurii ale speranței, încrederii în viitor, razele aceluia soare fără de moarte, care este viața. „*Voinței tale, viață, mă închin...*” – acest rând ar putea fi un motto al întregii creații a autorului-filosof.

Chiar dacă, modest din fire cum a fost întotdeauna, Tudor Vîrțanu menționează că nu pretinde lauri poetici, nu ne impune un stil poetic anume, chiar dacă piesele incluse între copertele volumelor ni se prezintă doar ca niște medalioane filosofice rimate, totuși, în cele peste șase sute de pagini pe carte găsim nu arareori și scilipiri poetice, mostre de autentică poezie. Astfel, pentru autor, *limba noastră-i apă vie, razele amurgului în adânc de bez-nă plâng, cerul este un ocean de apă albastră, Carpații sunt soldați la datorie, gândul zboară, mânat de-al vântului destin*, ș. a., ca să ne spună într-un final că omul e om doar atâta timp cât gândește: „*Să trudești fără să judeci, nu e de ajuns*”.

Cu cât mai mult autorul înaintea în timp, cu atât mai mult eroul liric este atașat anilor trecuți, oglinzilor memoriei, cu atât mai vie rămâne credința că există, totuși, tinerețe fără moarte. Și aici filosofia cedează în fața poeziei.

